

1968-1988: Ezkerra European

Beltza

Hogei urte denboraldi polita da. Batez ere Europako mugimendu iraultzailearentzat hain esanahitsua izan den 1968ko maiatzetik abiatzen bagara. Garai hartan, esperantza guztiak zabalik eta zilegi ziren; gaur egun, berriz, berchalako batean irabazi nahi lukeen iraultza kinka larrian dagoela esan daiteke.

Gertatua ikertzeak ez digu Euskadiko mugimendu iraultzailea ulertzeko giltza osoa emango, gure egoera aski berezia bait da; baina, kanpotik datozen haize eta uhinak konprenitu gabe, nekez jabe gintezke hemen gerta daitekeenaz*.

Utopia komunisten porrota

«Le pacte avec le rêve s'est dénoué, les terres promises s'enfoncent dans une grise banalité» (Régis Debray, 1984).

Komunismoaren alde

Iraultza hurbil dela esaterakoan, bi gauzaz mintzatzen da: utopiaz eta estrategiaz. Hau da, nahi dugun gizarte berria gauzatzeko

gai garela diogu, eta, une berean, gizarte honen edukina orainaren segida zuzenean ematen dugu, posiblea eta aktuala delako; bestalde, estrategikoki, indar-harremanen esparruan, hara heltzeko behar den errealarekiko haustura egingarritzat jotzen dugu.

Komunismoa dugu ezkerren erreferentzia klasikoa; iturri desberdinak ditu, eta denak hartu behar ditugu kontutan. Marxismoa da lehena, nagusia, baina mugimendu anarkista-libertarioak kontrapundua eta emaitzak ekarri dizkigu; gure Euskal Herrian, Latin Amerikan bezala, kristianismoa, askapenaren teologiari lotua, ezin ahantzia dugu.

Nahi den gizartea, etorri *behar* duenarekin parekatzen da, biak, nahikunde subjektiboa eta beharkizun objektiboa, bat egiten; haren jite ekonomiko, politiko eta sozialak ongi definituak daude.

- *Ekonomian*, gizarte aberats eta joria da, lan gogorak baztertzen dituena, eta hau guztiau, automatizazio eta mekanizazioari esker.
- *Pertsonak*, langileak, errenazentistak ditugu nonbait: denerako prest eta *denetarako egokiak*, heziketak, solidaritateak eta berdintasunak ezabatu bait dute eskulanaren eta burulanaren arteko kontrajarpena.
- *Jabego pribaturik ezak*, klaseak desagerturik, pertsonak gobernatu beharrenden desagertzea ekarriko du, eta, berarekin batean, *Estatuaren abolizioa*.
- Nazio artean, nazionalismoak eta gerrak bukatuko dira, natura ahituezin baten gainean gizon-emakumeen erresuma *baketsu* eta zorionsua finkatzeko.

Irudi eta edukin hauek aurrez aurre egiten dute topo dagoen errealarekin; oraingo gizartea jabego pribatuz, hierarkiaz eta nazionalismoaz dago oratua. Are gehiago: esplotazioa eta bortizkeria osagai nahitaezkoak dituelarik, egitura juridiko eta militarrek sortzen eta erabiltzen ditu bere burua defendatzeko.

Beraz, utopia komunistan sinesteak bi ondorio dakartza: lehena, dagoenarekiko bestelakotasuna; bigarrena, haren kontrako borroka.

Komunismoaz pentsatzea eta sinestea ez da inozentea. Karl Marxek 1845ean idatzi zuenez:

«Orain arteko filosofoek mundua nola den era desberdinez *interpretatu* dute soilki; engoitik, mundua *aldatu* beharko da» (Feuerbach-i buruzko tesiak).

Eta guzti honek estrategiaren arazoa dakar, pentsaera bilaka dadin aldakuntza.

Gure denboran (esan nahi bait da, euskal nazionalismoan ideologia iraultzaileak eragin handia izan duen denboran), ideologia-estrategia honek bi osakin batzen zituen: langileen mugimendua eta nazio zapalduen askabidea, alegia. Langileen iraultza ziklo luze batean hedatzen zen, Errusian bere lehen garaipen historiko nagusia lortua zuela; mugimendu antikolonialista, berriz, gazteagoa zen, baina, Leninek adierazitako inperialismoaren teoriari esker, metropolietako langileriarekin bat egina ikusten ahal zen.

Hitz batez, historian gertatutako borroken esanahia eta batasuna ulertzeko, gorputz teoriko trinko batean finkatzen zen ideologia iraultzailea, bere edukin filosofiko propioarekin.

Azken finean, ekonomia politikoari buruzko teoria oso bat dugu. Humanitatearen etengabeko hedapen ekonomikoa baieztatzen da; gaur egun produkzio-indarrek duten edukin kolektiboa, dagoen jabego pribatuari kontrajartzen zaio; denbora berean, proletalgora indartuz doa, kopuruz, heziketaz eta kontzientzia iraultzaileaz.

Kontradikzioen ondorioaz, klase guztiak abolituko dituen klasearen garaipenak ekarriko du komunismoa.

Kontradikzio hegeliano-dialektikoen barnean dago sistema filosofiko hau. Ideologia-estrategia gisa, aski zientifizista eta sobera determinista dela esan daiteke.

Aurretikoak

Baina, ideologiaren egia praktikaren galbahez neurtzen delako teoria honek. Guri, egiaren erreferentziak, beren edukin afektibo-moralarekin, borroka batzuetan gertatuak zizkigun frogatu; esperientzia historiko nagusiak, nire ustez, hauek izan zitzaizkigun:

- Errusiako Iraultza; eta, gero, nazismoaren kontra Soviet Batasunak eramandako erresistentzia.

- Espainiako gerra zibila, eta batzuentzat han izandako esperientzia libertarioak.
- Deskolonizazioa, Irlandan eta Algerian hasirik, Kubatik pasa, Vietnam eta Palestinan gaindi, beharbada Nikaraguaraino hedatzeko.

Idea eta irudi horiek Euskadiko nazionalismoan sartzean, gure egoera bereziak emango die beste arintasun propio bat: gerra ondoko beldur eta pobreziatik jalgirik, gure gizarteak ezagutzen zuen hedapen ekonomikoak ekarri zigun optimismo soziala. Denbora berean, frankismoaren krisiak, bere iraupenarekin, zerbait berriren beharra erakusten zuen, eta haustura orokorraren posibilitatea posibletzat jo erazten zigun.

Ez gara haboro optimismo iraultzailearen garaian. European, oro har, porrot egin du doktrina-estrategia orokorretan sinestuta ibiltzeak. Ez, halere, gure Euskal Herrian, nahiz eta horretan diharduen giza talde zabalak ezintasun osoa ukan bere proiektua gizarte osora hedatzeko. Ez dago bakarrik, optimista bait da marxismo-leninismo bizia mantentzen duen mundua.

Krisia aipatu baino lehen, jarrera iraultzaile optimistak ikertu beharko dira, agian.

Marxismo sobietarra

Marxismo-leninismoaren inguruan direnak aipatzeko, alde batera utziko ditut Albania eta Ipar Koreako kasu bereziak. Txina-k merezi duen lekua, gero diogu emango, Europako goxismoaz mintzatzerakoan. Esparru honetan, dudarik gabe, Soviet Batasunak du lehentasun osoa.

Estatu sobietarraren indarra kontutan hartu behar da; bere inguruan direnak ugari dira, nahiz eta lotura ideologikoak ez izan bakarrik, ekonomikoak eta militarrik handiak direlarik: Kuba, Angola, Namibia, Mozambike, Etiopia, Ekialde Hurbila, Vietnam eta bere influentzi cremua, Ekialdeko Europa... Guzti honek pisu eskerga du.

Are gehiago, borroka antiinperialista daramaten leku askotan nabaria da sobietarren eta lagun presentzia (Kubaz ari naiz bereziki): Hegoaldeko Afrika eta Nikaragua ditugu adibideak, besteak beste.

Taula ez litzateke osoa, beren buruak marxismo-leninismoari lotutzat dauzkaten hainbeste mugimenduren aipamena egin gabe. Borroka armatua hautatu dutenak exenplu bizitzat harturik, Salvador, Kolombia, Kurdistan eta Filipinak aipa genitzake; Europan bertan, borroka antiinperialistaren barneko lankidetzat daukate beren burua Action Directe, Brigatte Rosse edo Alemaniako RAFak.

Hau guztiau teorikoki bilbatzeko, Soviet Batasunaren munta goraitpatzen duen diskurtsu ofizial bat errepikatu da etengabeki. Hitz batez, diote, erresuma honen existentziak posibilitatzen eta garantizatzen ditu entsegu iraultzaileak eta, bereziki, nazio zanpatuen askabidea. 1980 inguruan, Soviet Batasunak irabazia zuen irudi-borroka hau: maismoak eta guevarismoak Hirugarren Munduari eman zioten lehentasun iraultzailea, Soviet Batasunaren kritika oso gogorra eginez; baina, gero, Txinaren eboluzioak eta castrismoaren erusofilia biziak jarrera horien deigarritasuna pikutara igorri zuten. Soviet Batasuna jaun eta jabe bakar gelditu zen.

Boris Ponomarev-ek 1979an idatzitako testu honek pentsaera estrategiko horren laburpena egiten digu:

«Soviet Batasunaren existentziarik gabe ez zatekeen posible munduko komunitate sozialistaren garapena; halaber, komunitate honen existentzia eta garapen aurrerakoia gabe, ezinezkoak ziratekeen inperialismoaren aurka herriek izandako garaipenak, hala nola Kuban, Vietnamen, Laosen, Angolan, Ethiopian, Mozambikenen, Hego Yemenen, Afghanistanen, eta beste asko lekutan».

Halere, eta nazio zanpatuen askabideari begira, kontutuan hartu behariko dugu Gorbachov-en erreformak nazioarteko politikan zer suposatuko duen. Dударik gabe, kapitalismoaren eta sozialismo errealararen arteko liskarrak bi borroka paralelo daramatza: bi estatu superpotentzien artekoa, eta borroka ideologikoa. Aspaldi esan zen, batak nekez jasango zuela besteak bere influentzi eremuan eskua sartzerik, liskar handiagoen beldurrez, inork ez zuela gogorik sobera bestearen barneko su iraultzaileak pizteko. Oreka hori politika errealarari zegokion, ez doktrinari. Orain, *doktrinaz ere* koexistentzia bakezkoaren alde ageri da Gorbachov. Jarrera honek ederki alda dezake Soviet Batasunaren babesaz baliatu nahi duten Mendebaldeko iraultzaileen egoera.

Gogora dezadan, komunismoaren eta kapitalismoaren arteko borroka internazionala nola duen ulertu marxismo sobietarrak.

Lenin-ek komunismoak laster irabaziko zuela pentsatzen zuen, eta Errusiako Iraultza Europan gertatuko zenaren aintzin-urratsa zela kontsideratzen.

Stalin-ek zioen, komunismoak indar hartzeko bakealdi bat onartu behar zuela, baina bi sistemen arteko gerra irekia ezinbestekotzat jotzen zuen.

Krushev-ek, berriz, ez zuen gerrarik nahi, ez eta haren beharrik ikusten; halere, sozialismoaren garaipena ezinbestekotzat jotzen zuen, nahiz eta bi sistemen arteko etsaigoak forma baketsua hartu.

Brejnev-en garaia nahasiagoa izan da. 1973a arte, bi superpotentzien arteko kondominioa onartu zuen, Txekoslovakia inbadituz eta burujabetza mugatuaren teoria onduz. Gero, eskalada-ofentsibari eman zion hasiera, kapitalismoaren ahuleziaz eta krisiaz oinarriturik: euromisilak, Polonia, Afghanistan, politika honen ondorioak izan dira.

Ikertzaile askok galdetzen du ea Gorbachov-en erreformak iraultza mundialaren teoriaren akabera ekarriko duen. Deklaratu duenez (1987), mundua ezin daiteke haboro bi sistemen arteko borroka bezala uler; edota, zuzeko mihiaren metahizkuntzaz baliaturik, «koexistentzia bakezkoa klase-borrokaren forma berezia da».

Bortizkeria komunikagaitza

Halere, azken urteotako fenomeno berri bereziena ez da noski, marxismo-leninismoaren iraupena, baizik eta borroka iraultzaile berri eta bitxi batzuen agerpena. Esan nahi bait da, Hirugarren Munduari lehentasun iraultzailea ematen zion marxismoaren desagertzea, alde batetik, eta Soviet Batasunak potentzia handi gisa sortutako mesfindantzak, bestetik, zanpatuen borrokkak ideologikoki janzteko hutsune bat utzi dutela. Tradizio iraultzailearekin hautsiko duten jazarkunde berriak dira ageri. *Islamismoa* eta *Komunitateen arteko bortizkeriak* ditut buruan, hain zuzen.

Mugimendu islamikoak edukin erlijioso nabaria du, eta, une berean, zanpatu eta pobreen jazartzea da; bere etsaiak, hain zuzen, barneko erregimen oligarkiko ustelak eta kanpoko inperialismoa ditu. Orain duela gutxiko historian, 1948an Israel sortuz gero,

arabeen mugimendua progresismo klasikoaren barnean ikusi izan da; Nasser-ek bultzatutako nazionalismo arabiarra dugu denboraldi bat, eta OLPk Palestinan eramandako borroka bestea. Erlijioaren berezitasunak ukatu gabe, bietan suspertzen zen helburua munduko iraultzaileek ongi ulertu eta laguntzen zuten (ez ditza-gun ahanztz Soviet Batasunaren politika eta, espeketroaren beste muturrean, palestinoei goxista japoniar eta alemanek emandako laguntza armatua). Baina jarrera transferigarri edo unibertsal honetik indar asko galdu du. OLPren krisia gertatu da, politika eta politikakeriak eragina; Syrian, Anaia Musulmanen jazartze eta desagiteak, 1982ko otsailean, denboraldi baten amaiera erakutsi zuen; Egipton, 1981ean Sadat-en asesinatzearekin bururatua zela esan daiteke; eta islamismoak berak Arabiako Penintsulan sortutako beldurrak (bereziki 1979an Mekka-ko meskita handiaren inbasioarekin) hango erregimenen jarrera erreakzionarioak berpiztu ditu. Hitz batez, islamismoa ageri da nazionalismo arabiar aurrerakoiak utzitako zuloa betetzen. Islamismoaren helburua, koranaren araberako gizarte garbi-ideala sortzea da; horren egiteko, tirano fedegabeek mantentzen duten injustizia eta errepresioaren sistema ("Jahiliya") desegin behar da; bide estrategikoa, gerra sailduarekin dabil ("Al Jihâd"). Errebolta hau predikatzeke, Iran dugu nagusi; Kadafi-k Libian sortutako erregimen islamikoa ("Jamahiriyâ") eta kanpoan daraman politika antiinperialista (nahiz eta honetan SESBen eragina aldagai bezala nabaria izan), ez dabilkio oso urrun.

Europako iraultzaileentzat, islamismoak problema latzak aurkezten ditu. Edukin antiinperialista, eta oligarkien kontrako pobreen mugimendu izatea, begi onez ikusten dituzte; erlijiotasun bizi-bizia onartzea kosta egiten zaie, erlijioa «herrien opioa» dela ikasi bait dute. Baina gogorrena transferiezintasuna da. Esan nahi bait da, langileen eta herri zanpatuen borroka batzen zituen marxismo-leninismoan, fronte guztietan obratzen ziren ekintzak orokortasun baten barnean ziren ulergarri, eta liberazio osoaren bide bakarrean sartzen ziren. Orain, fede berezia dutenek dute iraultza egiten, eta infidelen kontra borrokatzen; nazio arteko liskarretan, bereziki, horrelako azalpenak ematen direnean (oraingo Tchad eta Libiaren artekoan, adibidez), unibertsala ezin izan daitekeen doktrina batek ezin gaindituzko bestelakotasuna dakarkie gainerakoei. Haustura handia, beraz, lehenagoko utopia mundialistekin.

Eta hau horrela izanik, askoz ilunagoak gertatzen dira komunitateen arteko gerra odoltsuak. Euskadin, duten edukin nazionala-

gatik, arduratzen gara haietaz. Europa osoan, komunikaezinezko liskar itsusi bezala ikusten dira. Komunitate bakoitzaren egoera lazgarria da; erreboltatzeko eta borrokatzeko hautatzen dituzten ideologiak eta bideak, berriz, guztiz transferiezintzat jotzen ditugu.

Beharbada, transferiezintasuna azalekoa da, eta arrazoiak edozeinek (edozein iraultzailek, esan nahi dut) beregana litzake, ongi enteratua balego. Halere, aitor dezagun transferigarritasun inmediateorik ez dela, eta gainera dezagun, kasu bakoitzaren motiboak eta bideak beragana litzakeen doktrina batek gehiago emango lukeela eraikuntza dialektiko abila, egiazko zerbaite baino. Aipa ditzadan Libano-ko komunitateak, Sri Lanka-n tamil hinduistek, eta Indian bertan Punjab-eko sikh-ek (347 hildako 1988ko lehen bi hilebeteetan!) edota Assam-eko nazionalistek planteatutako eskakizunak. Azken finean, beti jite berberak: egoera ikaragarriak, errebolta odoltsuak, eta norberarentzat ebidenteak diren zioak eta etsaigoak, besteei ia guztiz pasaezinak. Talde bakoitza hil ala biziko egoeran dago, bere obuan, doktrina eta estrategia unibertsaletatik urrun.

Terrorismoa

Eskas dugu transmisio iraultzailea, eta ekintza armatuak (berezi) ulerterazteko eta onartzeko behar den akordio ideologikoa ere falta da. Horiek horrela, transmisio ideologikoak utzitako hutsunea komunikazio mediatikoak beteko du. Terrorismoarekin egin dugu topo, bekoz beko. Isolatuak direnentzat, beren komunitateko ez diren guztiek ez dute esanahi etiko edo politikorik merezi; egindako ekintzan neurtzen den gauza bakarra, komunikabide modernoek emango dioten sona da, sona honek arazoa dagoen zulo ulertezinetik aterako duelakoan. Terrorismoa, horrela, borroka armatuaren pornografia bihurtzen da. Eta komunikazioezaren zirkulu itxia tinkatzen du.

Sozialismo erreala historiaren frogaz

Baina iraultza mundialaren inguruan gertatzen diren fenomenoek esparrua mugatzen badiote (eta mundu osorako balioa kentzen diotenean, esanahi utopiko orokorra ahultzen diotela aitortu

behar da), sozialismo errealearen barnean gertatzen denak ere kezkatzen gaitu.

Sozialismo erreala, praxi bat da; egiaren erizpidea praktika dela esana dugu: hau da doktrinak berak defendatzen duena. Soviet Batasuna dugu, orain eta lehen ere, ikergai nagusia. Haren alde direnek, beti, oro har positibotzat aurkeztu digute bere historia. NEPa, kolektibizazioak, itun germano-sobietarra, Afghanistan, dena onartu dute: ahuleziak eta injustiziak, kanpoko zerkoaren bidez edota huts pertsonal partzialez esplikatzen zituzten. Soviet Batasuna bere funtsean kritikatzeari, berriz, soilik inperialismoaren morroiek egin zezaketen.

Hala ere, beti egon da ezkerretik egindako kritika bat. Iraultza-
ren denboretan, *anarkistek* egin (Voline gogora dezadan), boltxevikeen autoritarismoak suposatzen zuena azpimarratuz. Gero, *kritika troskista* izan dugu nagusi, gaur egun arte iraun duena: Errusian iraultza sozialista egin da, proletalgora dago boterean eta kapitalismoa suntsitu da, baina burokrazia batek (kasta edo den, baina klase ez den multzo batek) bahitu du proletalgoaren estatua. Bigarren iraultza bat behar da burokraziaren kasatzeko (Trotsky bera, Deutscher eta Mandel aipatuko nituzke horretaz idatzi dutenen artean). 1970 inguruan, *maoistek* egin zituzten kritika gogorrenak. Txinatarrak aipatu gabe, Mendebaldeko marxisten artean Bettelheim eta Chavance-ren lanak ditugu. Soviet Batasuna sistema kapitalista da, estatuko burgesiak (alderdiaren buruek, militarrek eta ekonomi espezialistek osatua) kontrolatua; estatu-kapitalismo monopolista da haren funts ekonomikoa, eta nazionalismo errusoa ematen dio zimendu ideologiko nagusia. Ikuspegi honen inguruan, beste finduago bat ezar nezake, Paul M. Sweezy-ren inguruan obratu zena, hain zuzen: ez kapitalista, ez sozialista, Soviet Batasuna kapitalismo osteko sistema berezi bat da, klasez erdibituta gizarte zapaltzaile bat, 1953tik aurrera egonkor eta aldagaitza.

Kritika ezkertiarrek, halere, galdu egin dute indarra oraingo Europan. Iraultza-
ren nahikeriari dira lotuak, eta iraultza egiteko Soviet Batasunak suposatzen duen oztopoa mugitzera dira zuzenduak. Iraultza-
ren gero eta gutxiago sinesten duen gure sistema demokratikoa, kritika gogorrenak giza eskubideen aldetik joan dira (Eurokomunismoa aipatzerakoan barnatuko dugu alderdi hau).

Baina, oro har, Errusia modelikoaren aldiarenak egin du, eta bere inguruan ziren mitoak (Stalin garai batez, esate baterako) ez dira gehiago gai gure hirietako proletariari amets eragiteko. Are

gehiago, goxismoarentzat hain garrantzitsua izan den nazioarteko esparruak problema handiak sortu dizkio iraultza internazionalistaren utopiari, sozialismo errealearen osakin bezala ageri direnean estatu sozialisten arteko gerra nazionalak (Txina, Vietnam eta Kanputxea aipa daitezke), inguruko estaturen inbasioak (Polonia, Txekoslovakia, Afghanistan) eta nazio-askapenerako mugimenduen kontrako ofentsibak (Eritrean).

Estatuen politika errealistak iraultza mundialaren kontzeptziolari lehentasuna kendu diola ematen du, eta, horrela, lehen aipatutako fenomeno bortitz berrien agerpenarekin, gero eta murriztago gertatzen da utopia iraultzailearen eremu orokorra.

Krisi ekonomikoa

Europan bertan, krisiak kolpatu du barne-barnean. Honen ondorioz, beharbada, Soviet Batasunaz, Hirugarren Munduaz, Langile-mugimenduaz eta, oro har, Iraultzaren oraingotasunaz, ideiak arrunt aldatu dira, txarrerako aldatu.

Beti bezala, aldakuntzen eremua zabala da: ekonomia eta enpresetan, langileen mugimendu organizatuan, ideologian. Denen ikertzeak oso luze joko luke. Laburpen gisa, batzuk arakatuko ditugu.

Langileriaren gizarte-egitura bera aldatzen ari da, eta, harekin, bere organizazioaren gorputza eta esanahia. Oro har, masa trinkoa egiten zuen proletalgoak langile isolatu-sakabanatuei egin die leku; denbora berean, ofentsiboa zen mugimendu batua defentsiba-borroka barreiatuek dute ordezkatu.

Industria astun klasikoen krisiak langile-masa nola ahuldu duen esplikatu beharko genuke; honekin batean, teknologia berriek dakartzaten espezializazio-eza eta lanpostuen trukaketa, iraupenik gabekoa.

Langabeziaren hedapenak solidaritateari emandako jipoiak, eta enplegua kontserbatzeko joera nagusia, borroken isolamenduarekin doaz. Hemen ere, nabaria da komunikazioaren ahulezia; borroka oso gogorrek egiten dira norberaren lanpostua mantentzearen, baina ondoan gertatzen denaz futitzen gara gero; atentzioa emateko, beste hiritarrak ere molestaten dira: oro har, errepresio-

aren eginkizuna errazten da horrela, liskar bakoitzaren isolamenduak luzaroko ahulezia dakarrelarik.

Baina edukin teoriko-politiko handiena, beharbada, sindikalismoaren krisiak darama. Jarrera iraultzaile klasikoetan, eginkizun politiko oso handia zuten sindikatuek: libertarioentzat, langileak bilduz eta organizatuz burujabetza osoaz; leninistentzat, partiduari lotutako transmisio-hede gisa. Horrekin batean, eta batez ere anglosaxoien artean, egitura azkarrak ziren zerbitzu-hornitzaile bezala.

Gaur egun, arrunt aldatzen ari dira gauzak. Afiliazioa behera doa; negoziatzeko, gero eta leku urriagoa ematen zaie. Askok dabilen hipotesiak sindikatu marjinalak ulertzera garamatza, ehuneko bat edo bi izango delarik sindikalizazio-tasa, profesionalaz ongi horniturik, liskar partzialetan, eta, deituko dituztenean, parte hartzeko prest!

Hots, honi alderdi langile edo langilezale klasikoen egoera gaineratzen badiogu, zerbait argi dela esan dezakegu. Gutxik sinesten duela iraultzarako bidean gaudenik.

Intelektualeriaren antitotalitarismo lausoa

Barneko egoera honen aurrean, oso esanahitsua da intelektual ezkertiarren eboluzioa. Historia hurbilean, iraultzak predikamendu handia izan du multzo honen barnean: garai batean, Errusiarekin bat egitea beharrezkotzat jotzen zuten; duela gutxi, kolonialismoaren eta inperialismoren aurkako borroketan parte hartzea zen progresismoaren marka. Orain, berriz, salbuespenak salbuespen, gauzak beste modu batez ikusten ditu kolektibo honek. Europa eta Mendebaldeko demokraziak dira, hain zuzen, begiratu behar den libertatearen esparru nagusia; totalitarismoa dugu etsai nagusia, eta, diote, tiraniaren mehatxuak kanpotik datozkigu, batez ere inperialismo sobietarrak eta Hirugarren Munduko mesianismo erlijiosoek bultzaturik. Beraz, Europa eta bere balioen defentsa da jarrera progresista posible bakarra.

Euskal Herrian aski ezaguna zaigun Bernard Langlois-ek oso ongi laburtzen du pentsaera honen funtsa (eta karikatura):

«Zer? Inperialismo amerikanoa? Horrelakorik ez dago. Multinazionalak? Hirugarren Munduarentzat mesede handiena. CIA? Mito hutsa! Hirugarren Munduko errekurtsioen ustiatzea? Absur-

doa... Eta Mendebaldeak erregimenen ustelenak, talde bortitzenak sostengatzen dituenen? Arrisku gorriaren aurrean, gaitz demendrena dugu. Hona hemen —mila bederatzehun eta laurogeitan— modako gaiak...» (1987).

Halere, zerbait azpimarratu behar da. Jarrera honen bozera-maile asko ezkerretik dator; Alemanian, Berdeen inguruan kokatzen dira; Frantzian, filosofo berri deituen inguruan (Bruckner, Henri-Levy, besteak beste, ditugu ezkerretik etorritako intelektual reaganistak!); eta, noizbehinka, Kongresu Antifaxista izenekoak egiten dituzte, non faxismoaren lekua totalitarismo sobietarrak hartu bait du (hala nola Valencian 1987an, Octavio Paz, Vargas Llosa, Savater eta Castoriadis-en presentziarekin).

Eta ezkerretik datorrenak badaki zerbait iraultzaz. Totalitarismoaren kritika aspaldi egina zuten anarkistek; leninismo-stalinismoaren jokaerak salatzea, posible eta beharrezkoa da. Baina oraingo kritika ez da gehiago iraultzaren izenean egiten, indibidualismo berriaren esparruan baino.

Aisia duen intelektualarentzat, bistan da Mendebaldeko demokrazia dela leku hobereana, indibiduoaren balioa gure kulturaren, batez ere, goraipatua izan delako. Baina beharrezkoak diren libertate horiek defendatzeko, inperialismoaren politika agresiboa onartzen dute (Granada eta Nikaraguan, adibidez), Europaren armatzea (eta, askotan, armatze nuklearra) beharrezkotzat jotzen eta, bereziki, ezin uler eta onar dezaketen terrorismoari aurre egiteko borroka antiterroristaren ondorio latzak justifikatzen dituzte (hala nola fitxajea, ordenagailuen erabilpen gaitza, kontrolak, estermio-gartzelak, arrazismoa, eta abar).

(Idazten ari naizen bitartean, hemen, Ipar Euskal Herrian, nabariak dira poliziak daraman chiza basaren ondorioak. Jende anitz noiz etorriko diren zain, inongo errekurtsio legal edo politikorik gabe. Arbitrario hutsa nonnahi. Eta Frantzian isiltasun osoa. Duela urte batzuk, sistema demokrazia faxista bihurtzen ari zela idatzi nuen: demokrazia, sistemarekin ados direnentzat; faxismoa eta errepresioa, marjinatu eta errebelatuentzat, gehiengoaren akordioarekin. Idatzitakoaz ez naiz damutzen).

Noski, oraindik badaude jarrera iraultzaileak dituzten intelektualak (Pierre Vidal-Naquet, Félix Guattari, Claude Bourdet ditut, besteak beste, gogoan). Baina hamar urte hauetan gertatu diren aldakuntzak laburtzeko, zera esan genezake: Jean Paul Sartre-ren garaian (sinbolo nagusi gisa darabilt haren izena), intelektualek

biolentzia instituzionala gogor salatzen zuten; zanpatuen borroka armatua sistemak sortutako injustiziaren ondorioa zen, eta sistema goitik behera iraultzeko posibilitate bakarra. Are gehiago, Hirugarren Munduko nazionalismoek rol askatzailea jokatzen zuten, ez soilki hango erresumak libratzeko, baita inperialismoa ahultzeko eta metropolietan borroka pizteko ere.

Or, in, Mendebaldeko sistema demokratikoa defendatzeko jarrerak hartu du lehentasuna. Borroka armatua totalitarismo itsuek edota kausa partzial fanatikoek pizten dutela pentsatzen da, eta irrazional edo apolitikoak direla azpimarratzen. *Deus ex machina* bilakatzeko Mosku-tik datorren hari gorria. Intelektual razionalaren lana, nolabait, mehatxu ideologiko, erlijioso edo totalitarioen kontrako defentsa justifikatzea da, nahiz eta defentsa honek errepresioa eta armamentismoa ekarri:

Kontserbadurismo berria pistan

Beste osakin bat azpimarratu behar da intelektualen jarreraren. Herriaren eskubideen inguruan dabilzan doktrina iraultzaile orohartzaileek porrot egitean, indibiduoaren inguruan bilbatzen den *neoliberalismoa* ageri zaigu. Hitz batez, kontserbadurismo berria ari da ofentsiba ideologikoan, bistan daude egin dituen sarraskiak.

Lehen ofentsiba, krisi ekonomikoari buruz eman dute. Borroka herritarren ondorioz langileen eskubideak defendatzeko, onura herrian banatzeko, eta kapitalismoaren tendentzia berekoi-basatiak mugatzeko eraikiak ziren legeriak eta instituzioak, kapitala eta produkzioa hedatzeko oztopo bezala aurkezten dizkigute orain. Hots, kritikik ateratzeko, belaunaldiz belaunaldi lortutako segurantzaren sistemak hautsi behar direla dioskute. Eta horrela abiatu dira enpresak eta estatuak.

Teoria honen laburpena eskain dezadan. 1974-75etik aitzina garatu da, eta laster hegemoniko bihurtu. Krisiaren sorburua kapitalari inposatzen zaizkion zedarrak zurrinak dira: soldata indexatuak, sobera burokratiko eta garesti den segurantza sozialaren sistema, langileak kanporatzeko oztopo legalak, lanpostuak aldatzeko nahiz lan-iraupena erregulatzeko legeriak. Iraultza teknologikoak eta kapitalaren mundializazioak dakarten bihurtuak ongi hartzeko, oztopo guzti horiek altxatu beharra dago.

Neokontserbadurismoak goitik behera uzkaitez du, ongizateko gizarteetan, langileriaren eta kapitalaren artean lortutako oreka. XIX. mendeko darwinismo soziala berpiztuko du: gure gizarteetan, bakoitzak dauka merezi duena; txiroak pobre dira, alferrak edo ezgauzak direlako, eta gizarteak ez die laguntzarik zor; eta berean, aberatsek ez dute beren kalitateaz lotsarik izan behar, eta, enplegu-sortzaile gisa, kapitalistek egiten diote gizarte osoari mesederik handiena; beraz, gobernuek onura publikoarentzat lan egiten dutenak babestu behar dituzte, eta ez alfer txiroak edo suntsizaile iraultzaileak.

Jarrera honen ondorioak nabariak dira.

Langileriaren egoera, oro har, beste modu batez ulertzen da. "Exit" betirako ofizioa eta, harekin, betirako lanpostua eta segurantzaren sozialaren lasaitasun iraunkorra. Ahulena kaleratuak dira: emakumeak, bereziki, hori sufritzen hasiak ditugu. Alogeren indekzioa bukatu nahi dute: ongi lan egingo duenak gehiago irabaziko du, eta enpresetan juzgatu behar zaizkio merituak. Enplegua oso malgua nahi dute, eta soldatak nahiz lan-orduak edo -kondizioak enpresetan konponduko dira. Hau da, sindikatuak desagertuko dira, eta haien ordez "kalitate-zirkulu"en sistema hedatuko da, enpresaren barne-komunikazioa eta enpresaren interesekin identifikatzea azkartuko direlarik.

Lege sozialak eta fiskalitatea "ororen onura"rentzat lan egiten duten enpresen alde ezarri behar dira. Aberastasun-sortzaile, enplegu-ekarle eta krisiaren irtenbidea diren kapitalistek zerbait merezi dute. Eta Estatuak onartu dute hau, berdin eskuineko gobernuekin edota sozialistak boterean direnean. Oro har, kapitalaren karga sozialak murrizten ari dira; Segurantzaren Sozialaren aurkako ofentsiba betean gaude; erretiroak ez dira gehiago segurtatu nahi; enpresetarako subentzio zuzenak eta zeharkakoak biderkatzen dira.

Eta komunikabide modernoek salbatzaile berrien argazkia erakusten eta gorensten dute: Tapie Frantzian, Agnelli Italian, Berlusconi nonahi, De Benedetti Belgikan, gizarte-fenomeno bihurtu dira.

Ondorio politiko ugari dakar ideologia honek. Reagan eta Thatcher ditugu ordezkari publiko handienak, baina ikaslerik anitz dute.

Nazioarteko politikan, "komunismoari gerra!" dute ozenki proklamatu; militarismoa goraiatzen dute, eta gerra txikietan bu-

ru-belarri sartzen dira, ohore eta akordio nazionalen bila. Granada eta Maldibak adibide.

Barne-politikan, lege sozialen aurkako ofentsibaz gain, borroka aski iraunkorrek egingo dituzte moralaren izenean (aborturako eskubidearen aurka, adibidez) edo nazionalismoaren alde (pazifisten aurka). Terrorismoaren kontrako borroka estakuru dela, eta miseriak eta hirigintza aldrebesak sortutako segurtasun-falta dela medio, errepresiorako botereak eta ahalak biderkatuko dituzte. Frantzia eta Britainia Haundian, 1982tik ederki emendatu dira botere poliziakoak; terrorismoaren aurka, 1987ko maiatzean Parisen izandako nazioarteko bilkurak uholde batek bezala eraman ditu giza eskubideek eta errefuxiatuen eskubide tradizionalak ezartzen zituzten azken oztopoak.

Eta, krisitik ateratzeko bide modernoek bila krisiari buruzko ikuspegi liberala onartua izan da intelektual ezkertiarren artean. Dena idazkietan geldituko balitz, Daniell Bell-en *Kapitalismoaren kontradikzio kulturalak* liburuaz izkiriatzera mugatuko balira, urrikalmenduz begira genitzake intelektual modernoak. Baina masa-komunikabideek ematen dieten jokoaz baliatuz, errepresioa dute justifikatzen, neokontserbadurismoaren alderdi errepresiboak osotasun baten parte erauzezinak direlako.

Marxismoaren krisia

Badirudi, halere, jarrera intelektual moderno askoren oinarrian marxismoaren krisiak utzi duela liberalismoak bete nahi duen zuloa. Eta krisi hori aipatu gabe, ezin buka nezake lehen parte hau.

Marxismoa eremu askotan sartua dago, eta, gaur egun, dagoena interpretatzeko marxismoa erabiltzen dugu nonnahi, eta ez soilki ezkertiarrek, baita historian, ekonomian, politikan eta (zergatik ez?) soziologian lan egiten duten gehienek. Hemen, indartsu eta joria agertzen zaigu.

Beste gauza bat da, marxismoa iraultza egiteko proiektuari lotzen zaionean. Sozialismo errearen kritikak agerian utzi ditu marxismoaren alde autoritario-totalitarioak. Eta baietzapen batzuk kolokan ezarri ditu oraingo egoerak. Proletalgora, enplegua duenean, Hirugarren Munduaren zanpatzaile eta marjinetuen kontrako errepresioaren eskale agertzen da usu. Denbora berean, zibernetikaren eta ordenadoreen garaian, nekez esan daiteke pro-

dukzioa, proletalgoak kontrolatzen duela eta nagusiak parasito sozialak besterik ez direla.

Bestalde, krisiak eta ekologi politikak (elkarrekin eta bide desberdinetatik) zeharo aldatu dute XIX. mendeko ideologia progresistek (marxismoa barne) natura ahituezinaz zuten irudia. Nola-bait, humanitateak krisian eta urritasunean bizi beharko duela beraganatu du jende askok. Eta, laburki esan, humanitatearen garapenak nahitaez ekarri behar duen gizarte zoriontsuan inor gutxi du sinesten. Utopian ez sinesteak esplikatzan du ezkerren krisia; problema nagusia, iraultzaile askorentzat, ez da jadanik iraultzaren inmediateutasuna, baizik eta datorkigun teknofaxismoari aurre egitea. Baina ezkerren parte handienarentzat, dagoenarekin errealistikoki bizitzea da razionaltasunaren jomuga nagusia: tamalez.

Erakunde ezkertiarak ta mugimendu sozialak gaur

Sozialistak

Sozialistekin hasiate kontzesio bat da, tradizioari egiten zaion makurketa; baina ez du zentzu handirik. Alemanak hasi ziren Bad Godesberg-en; PSOEk abandonatu zuen marxismoa 1979ko XXVIII. Kongresuan: azken finean, sozialismoaren edukinak ez du zerikusi handirik utopia iraultzailearekin.

Baina sozialismoak boterean erakutsitako errealismoak harreman estuak ditu lehen partean aipatu dugu neoliberalismoarekin. Sozialismoak eskuinarekiko gorde nahi duen diferentzia oso mehea da: ezer gutxi makroekonomiaren gestioaz (adibidez, enpresei emandako laguntzak inbertsiora bideratzea azpimarratzen dute, beste zerbait handiagorik gabe); ia berdina dira ordenu publikoaz (Alemania, Frantzia, eta Espainia lekuko); eta, nonbait, gehiengo bakezalearen eskubide demokratikoen begiratzera eta miseria arintzeko laguntza publikoak banatzera mugatzen da eskuinarekiko berezitasuna.

Beharbada, PSOEn eboluzioa alde batera utzirik, sozialista frantsesena dugu esanahitsuena. 1981ean bere 110 proposamenak egin zituen Mitterrand lehendakariak, Frantziako marjinatu eta

erreboltatu guztiak promesa horien inguruan biltzeko borondatearekin; nolabait, desafioa egin zion eskuinari. Orain, 1988ko hauteskundeetarako PS-k onartutako programa, guztiz *soft* da, aipatu ditugun zedarri errealisten artean mugatu-mugatua. Merkatu-ekonomia guztiz onartzen du, eta deus ez dutenentzat aloger minimo garantizatu baten sortzea du pundu "sozialista" nagusia.

Egia esan, sozial-demokrazia ez zegoen 1968an iraultzaileen erreferentzien artean. Ezta orain ere. Pasa gaitezen beste puntu batera.

Eurokomunismoa

Partidu Komunistak besterik dira. Goxistentzat, era oso dialektiko batez, errebultsibo eta erakargarri ziren: sozialismo errearen tradizioa eta historia zeukaten, eta, une berean, masetan eta gizartearen zuten inplantazioa ez zutela iraultza egiteko erabiltzen leporatzen zitzairen. Goxista askok "entrismoa" egingo du, hau da, PCek zuzenduriko masa-erakundeetan sartu, bai militanteen bila, bai masak zeuden lekuetara egia eramateko. Geroztik, denbora pasa da. Alderdi komunistetan oso fenomeno esanahitsua gertatu da: Eurokomunismoa. Oraingo egoeran ondorio sakonak izan dituela pensatzen dut.

Eurokomunismoa Txekoslovakiaren inbasioarekin hasten da ontzen (1968); agerpen publikoa guztiz garbia da 1974ean. Espainian, Azcarate eta Carrillo ditugu eurokomunista nabarmenak; PC espainolaren krisia ezaguna da, eta, barnetik ikusita, errusoen Afghanistan-eko interbentzioak izan zuen munta azpimarra daiteke. Frantzian, Jean Kanapa izan da tendentzia honen aitzindaria; arrazoi aski berezi eta frantsesengatik (sozialistekiko haustura zela medio), 1978tik aurrera ahuldu egin da PCFren edukin eurokomunista; gaur egun, etengabeko indargaltzean amildua dago. Italian, berriz, PCIk garrantzi handia du (% 30a egiten du hauteskundeetan); Berlinguer-en inguruan hasitako mugimenduak bizkor dirau, eta *Euroezkerra* osatzeko deia du momentuko aportazio originalena ("Euroezkerra", hain zuzen, neoliberalismoaren ofentsibaren aurka Europako komunistak eta sozialistak biltzeko inizatiba da).

Eurokomunismoa, sozialismo erreala kritikatuaz garatzen da: kritika honek, nere ustez, ezkerrean orain nagusia egiten ari den sentsibilitate etiko-demokratikoari zabaltzen dizkio atek. Baina sentsibilitate honen ahulezia estrategikoak ere berarekin dakartza.

Sozialismo errearen kritika, Soviet Batasunari buruz egiten da bereziki. Tradizionalki, alderdi komunistentzat SESB izan da iraultzaren modelo historiko-estrategikoa eta, aldi berean, oraingo munduko mugimendu iraultzailearen zentrua. Eurokomunistek, eta italianoek bereziki, esperientzia historiko iragan gisa kontsideratzen dute Errusiako iraultza, orain aplikaezin gisa; gainera, iraultza egiteko bideak originalak, independenteak direla diote, inongo zentruen esistentzia ukatuz.

Bestalde (eta hau da, nere ustez, gehien interesatzen zaigun alderdi teorikoa), libertate "formal"en goraipamena egiten dute. Kontzepzio sobietikoan, egiazko libertateak egunerokotasun ekonomiko-sozialaren esparruan dautza, lana, osasuna, egoitza eta aisia denei segurtatzeko; alderdi politikoak libreki lantzeko libertateak, espresio-libertateak, eta antzekoak oro, egiazko egoera zanpatzailea ezkatatzeko kapitalismoaren iruzurrak dira.

Eurokomunistek beste ikuspegi bat dute. Europan lortu diren libertate "formal" horiek ez dira batere kapitalismoaren engai-nuak; alderantziz, tradizio humanista eta askatasunzale baten ondorio joriak dira, eta, usu, odolez eta borrokaz lortuak. Libertate horiek gure ondore askatzailearen parte erauztezina dira eta horiek gabe ez da iraultzarik izanen.

Beraz, sozialista eta pluralista behar du izan nahi den gizarteak, eta, hara heltzeko, oraingo demokraziaren sakontze-prozesu bat eraman behar da.

Gainera, diote, oraingo neokontserbadurismoaren ofentsibaren aurrean, borroka-leku nagusia libertate horien defentsaren inguruan kokatuko da. Beren hitzak erabiliz,

"gaur egun, sozialismoaren aldeko borroka hartzen duen edukin nagusia da demokrazia eta libertate indibidual nahiz kolektiboaren defentsa".

Eta formulazio honek sortzen du problemarik. Sorburu desberdinak ditu marxismo iraultzaileak, baina historiak sortutako kondizio ekonomikoen gainean zekusan langileen iraultza; ekonomia zegoen oinarrian, eta jabegoaren problemaren inguruan zebilen gizarte-borroka. Ikuspegi eurokomunista, berriz, XVIII eta XIX. mendeetako iraultza burges-demokratikoaren segidan datzala esan daiteke. Dударik gabe, aktualitate handia du, libertateen tradizioak landutako balioen defentsa gai delako herrien parte zabal eta sanoak mugitzeko, (ikasleen 1987ko mugimendua dugu

adibide bat); baina utopia komunistak irudikaturiko etorkizunarekin nekez ikusten zaio harreman zuzenik. Hori da, azken finean, eurokomunismoaren ahulezia nabariarena: proposatzen dituen jarrekerik eta borroka-moduak nola ekar dezaketen oraindik inbokatzen den gizarte komunistaren berria. Baina, benturaz, errepliegeko denboretan ez da sobera eskatu behar...

Komunistei buruz, beti Mosku-rekin ados direnak aipatu behar dira; gure ondoan, portugesak ditugu. Ez dakit gure etxean bertan horrelako partidu bat ez den laster ageriko. Gisa guztiz, lehen partean Soviet Batasunaren inguruko mugimendu zabalak ikertu dugunez, ez gara hara itzuliko.

Adio Txinari

Goxisten azterketan sartu aitzin, Txinaz dugu mintzatu beharra. Europako goxismoak ez zuen mugimendu marjinal izan nahi; are gutxiago komunismo ortodoxoaren kontzientzia iraultzaile soil. Bere eginkizuna kontestu orokor batean zekusan, munduan hedatzen ari zen iraultzaren barnean, hain zuzen. PC ortodoxoak, eurokomunismoa eta Soviet Batasuna bera erreformistatzat salatuko zituzten erreferentzia doktrinal eta estrategikoak behar zituen, mugimendu iraultzailearen borondate unibertsalaren esparruan mantentzeko. Bi izan dira erreferentzia nagusiak: Txina eta maismoa, alde batetik, eta bestetik, iraultza komunistarako "hirugarren bidea", Kubak, Vietnam-ek eta Ipar Koreak osatzen zutena.

Azken erreferentzia honek gutxi iraun zuen, batez ere Soviet Batasunak Kuban eta Vietnam-en izan zuen eragin guztiz handiaren ondorioz. Ez gara horretaz tematuko. Che Guevararen figura handia gelditu zaigu, eta Régis Debray-k idatzitako *Révolution dans la révolution* liburuaren munta azpimarragarria. Baina Fidel Castrok bere etorri sutsuaz Txekoslovakiaren inbasioa goraiatu zuenetik (Kubako esperientziak dituen nabardurak ahaztu gabe), komunismo sobietarraren eraginpean kontsideratu behar da jokaera hau.

Hala eta guztiz ere, askoz handiago eta iraunkorrago izan da Europan maismoaren eragina; Jean Paul Sartre, kalean *La Cause du Peuple* saltzen ari, belaunaldi baten sinbolo ikusgarritzat gelditu zaigu. Gogora dezagun maismoak ekarri nahi zuena.

1963-1964ean hasten da zisma. Txina Soviet Batasunaren erre-bisionismoa kritikatzten hasten da, eta 1969an borroka armatua pizten da bi erraldoi komunisten arteko mugetan. Txinatarrak oso gogorrek dira; haientzat, gauza bera dira Tito, Krushev eta Togliatti: gehien kondenatzen dutena, edozein koexistentzia edo trantsizio bakezkoren ideia da. Nazioartean Soviet Batasunak duen jarrera, hala nola Mendebaldeko demokrazietan ortodoxoek (eta eurokomunistek gero) defendatuko duten bortizkeriarik gabeko estrategia, traiziotzat salatzen dute. Gerran gara, eta, iraultza bortiztik gabe, borroka armaturik gabe, ez da garaipenik lortuko, diote. Laster, bi ondorio doktrinal nagusi aterako dituzte. Bata, Soviet Batasuna ez dela gehiago estatu sozialista, superpotentzia erasotzaile eta arriskutsua baizik. Bigarrena, gehien hunkitu gintuena, iraultza Hirugarren Munduko herri zapalduetan ari dela egiten (Asian, Afrikan eta Latin Amerikan) nazio-askapenerako borrokek Mendebaldeko erresuma aberatsetakoak baino askoz garrantzitsuagoak zirela zioskuten.

Maoismoak denetarako erantzuna zuen, erantzun alternatiboa nahi bada. Goxista asko ibili zen horretaz liluraturik, eta Txinak bere aldakuntza handia egin duenean, erreferentzia orokorra zeharo galdu da. Ez da hau izan goxismoaren krisiaren arrazoi nagusia, horrelako mugimenduak ez bait dira inoiz Pekin-ek telegidaturik egon. Baina erreferentzia galtze hau krisi orokorraren parte bat da.

1978an abiatzen da prozesua, Deng-Xiao-Ping eta Hua-Guo-feng-en gidaritzapean. 1980an gertatuko da "Lauren Banda"ren prozesua eta 1981ean Iraultza Kulturalaren kritika zorrotza.

Txinak Lau Modernizazioen politika onartuko du (Nekazaritza, Industrian, Defentsan eta Zientzietan); mendebaldeko teknologia eta bizimoduetara irekiko da, eta "perestroika" baino lehenagoko esperientzia sozialista erreformistez interesatuko (Jugoslavia eta Hungaria, adibidez).

Nazioarteko politikan ere, nabariak izango dira aldakuntzak. Iraultza ideologiko mundiala baztertu, eta Pekin-ek garai batean eredu iraultzaile alternatiboaren erreferentzia izateko aurkeztu zuen gutizia, esplizituki kondenatuko da, Lin-Piao-ren desmasia bezala.

Azkenean, Txinak politika nazional hutsa eramango du: Errusiarekin dituen problemak (Ussuri-ko mugan, hala nola Vietnam

eta Kambodia-ren arteko auzia) ez dira gehiago iraultza mundialen esparruan aurkeztuko, eta, oro har, Pekin oso diskretu egingo da talde gerrilariak eta iraultzaileak laguntzeko.

Noski, honek ez du esan nahi maoismo iraultzailea leku guztietatik desagertu denik: Peru-ko egoera bizi-bizia dugu orain. Baina Europan, nabaria da maoisten desagertzea edo noraeza.

Albania gelditu da itsas argi bakar eta apur. 1978tik landa, gogor kritikatu du txinatarren desbiderapena; mundua, orain, bi superpotentzien eta «oportunista berri»-en artean banatzen da (oportunista horiek, txinatarrek dira), eta denen kontrako borrokan segitu nahi du.

Horiek horrela, 1977an bildu ziren Tirana-n Alemania, Grezia, Italia, Espainia eta Portugal-eko marxista-leninista batzuk, denen artean jarrerak eta estrategia iraultzailea ontzeko. Biharamunik ez dute izan.

Goxismoa maldan behera

Halere goxismoaren krisia bere barnetik begiratu eta ulertu behar dela pentsatzen dut. 1968ko hogeigarren urteurrenarekin, testigantzak eta liburuak biderkatzen ari dira; Dany Cohn-Bendit-en liburuaren berri (*Nous l'avons tant aimée, la Révolution*) eman nuen Larrun aldizkariaren laugarren zenbakian; orain, goxismoaren historia egin nahi duten Hervé Hamon eta Patrick Rotman-ek beren sagaren bigarren tomoa argitara dute, 1975ean bururaten delarik (lehena, *Les années de rêve*; oraingoa, *Les années de poudre*). Fenomenoaren ikerketa osoa oraindik egiteke dago, eta egile hauek inportantzia sobera ematen diote, nere ustez, "Gauche prolétarienne" maoistari. Egia esan, ezker muturrak badirau; Frantziar troskistak ditugu orain eta beti presente (Alain Krivine eta Arlette Laguiller, beren taldeekin, "Ligue Communiste" eta "Lutte Ouvrière", marjinalak bai, baina nekaezinak); Italian ere mugimendua ez da eten. Baina fenomeno guztiz iragana da 1968ko goxismoak egunerokotasunean, kulturen eta eritzi publikoan izan duen eragina. Ez dira haboro gizarte-alternatiba orokor, egikor eta berehalako gisa aurkezten ahal.

Krisiaz mintzatu beharra dago. Eta krisi honetan, hiru maila bereiziko nituzke.

Psikoanalisi?

Protagonista askorentzat, orain antitotalitarismora konbertiturik, eta komunikabideetan beti presente, urte haietako militantzia arazo guztiz indibidualekin nahasten da. Lacan eta modako psikologiak aipatuz, ezetz esateko sentimenduan aurkitzen dute portaearen giltzarria; ondorioz, funtzionatzen zuen guztia gorrotatzen zuten (eskola, enpresa, gizartea), eta kontragizarte alternatiboa sortzeko ahaleginak heldutasun- eta errealismo-falta gisa konprenitzen dituzte gaur egun.

Baina herria ez zegoen prest leherterazi nahi zuten gerra zibilean sartzeko. Desioak eta errealtatea oso urrun zeuden. Eta, hutesgitearen aurrean, beren buruak erruduntzat jo zituzten lehen une batez: ezetza eta gorrotoa norberaren kontra itzuli ziren, "jarrera burgesak" alderdien barnean bilatzeko sektarismo itsuean eroriz.

Orain, adinari esker agian, helduak dira eta badute lasaitasun, demokraziaren eta indibiduoaren eskubideak era arrazionalerik defendatzeko. Hoberenak, sozialistak dira...

Baina azalpen honek ez gaitu oso urrun eramango. Beharbada, sistemarekin kolaboratzea hautatu duten protagonistentzat, psikologiak esplikazio-eremu neutroa eskaintzen du, amoremate politikoaren zurtzaile... Bego horretan.

Militantismoaren kritika

Bigarren ikerlerro bat saiatu behar dugu, mesianismo iraultzaileak dakarren militantismo-motaren analisisa eginez.

Militantismoaren kritika alde askotatik egin da. Dudarik gabe, organizazioetan aurkezten da *boterearen arazoa*; botereak dakarren autoritarismoaren beldurrez, beti izan da iraultzaren esparruan jarrera antiautoritario bat; baina Estatuaren botere errepresiboa kontutan harturik, erakunde gogor, zentralizatu eta ongi diziplinatuen egitea izan da jarrera nagusia. Gerra zibilerako antolatzen ari zirentzat, berez zetorren bigarren jarrera hau. Baina 1968tik sortutako mugimenduak norberaren libertatea eta egunerokotasunaren garrantzia azpimarratzen zituen. Kontradikzioak laster ageriko dira.

Ideologia handien izenean eratzen ziren alderdi edo talde diziplinatuetan, oinarrizko militanteei gauza aski gogorak eskatzen zitzaizkien. Helburu eta azalpen handienekiko konfidantza itsua, fede batekin uztartzen zen; zekitenei eta zihardutenei, obediencia zor zitzaien; militanteen sakrifizioak autozentsura handia zekarren, sentitzen zena edo konprenitzen ez zena isiltzeko, beti linearen segidan mantentzeko; militantismoarekin liskarrean ageri ziren arazo pertsonalen desbalarizazio sistematikoraino heldu behar zen. Hitz batez, helburu handien aurrean egunerokotasuna sakrifikatu egiten zen, eta ahaztu arazo pertsonal edo partzialak.

Boterean zeudenek ezin iraun eraz ziezaioketen horretarako beharrezkoa den mistikari. Iraultzaren garaipenaren zain egon gabe, jarrerak orain aldatu behar direla pentsatzen zutenekin, liskarretan hasi ziren, biharamunaren izenean arestiko zanpaketak zirauela salatzen zutenean; feministekin, Italian partikulariki, gogorak izan ziren istiluak.

Lehen esan dudanez, hau guztiau gertatzen ari zen goxismoaren ondoan gizarte-mugimenduak hedatzen ari zirenean. Mugimendu horien balioak militarismo-militantismoaren kontrakoak ziren: antiautoritarismo zuzena, burokratismoaren kritika, zorion konbibialaren bilaketa, pertsonak ideologiaren aldarean sakrifika-tzearen ukapena, baloratzen zituzten bereziki. Mugimendu hauen ikerketa zuzenagoa egingo dugu gero; baina esan dezadan bertotik, organizazio leninisten eta mugimendu horien arteko muga amankomunetan hasi zela, hain zuen, militantismoaren kritika.

Frantzian, adibidez, 1973an hasi zen desegiten "Gauche Prolétarienne", feminismoaren inguruko liskarrek gogor ukiturik, besteak beste. 1975eko urrian, askoren biblia izan zen *Actuel* aldizkaria hil egin zen. Epoka bat bukatzen hasia zen.

Egia esan herriarengan lortutako oihartzun eskasarekin biltzen zen ondotik etorritako eraso antiautoritarioa. Oro har, nekez mantent daiteke konfidantza garaipenik lortzen ez denean; zanpakuak oro talde militanteekin lotu ezinak desmoralizatu zuen jende asko.

Gizartea eskuinera

Eta, dagoeneko 1973an hasia zen eta 1980a arte irauten duen militantziaren krisi honetan, gizartearen egoeran datza, ziur aski,

azalpen nagusia. Aburu psikologikoak, hala nola boterearen logikarekin kontrajartzen diren egunerokotasunaren errebindikazioak, kontestu ekonomiko-sozialean behar dira ulertu.

Ez da hau krisiaren historia egiteko lekua, edota Europako Mendebaldean iraultza egiteko ikusten den ezigaitasun historikoaz mintzatzeko (1945etik landakoaz ari naiz). Baina goxistek egindako analisisen ahuleziak ikertu behar ditugu.

Gizartearen faxistizazioa gaizki interpretatu zuten. Egia da gobernuak eskuinera jotzen dutela, oinarrizko libertateen ukatzera doazela; poliziaren basakeria instalatzen da, lege bereziak biderkatzen eta egiazko demokraziaren esparrua murrizten. Baina eboluzio hau gehiengo isilaren oneritzi pasiboarekin ari da egiten, eta alderdi errepresentatibo gehienek bedeinkazio aktiboarekin. Kriminalizazioa, hitz batez, militante, marjinatu eta etsaiei dagokie, 1981ean Londres-en prozesu honi buruz egindako nazioarteko batzarrean Padova-ko militanteek salatzen zuten bez:

“indarreko araudien edozein ukapen, indibidual nahiz kolektibo, hala nola etsaigoaren edozein azalpen, subertsibotzat inkulpatzera doaz”.

Eta hau egia izanik, lege eta errepresio berezien praktika ederki ari da koexistitzen leialentzako demokrazia bigunarekin. Subertsioaren kontrako harresi gisa ari da faxismo demokratiko hau.

Herria suspertzeko, zerbitzeko eta enkuadratzeko minorien gaitasuna hiperbaloratu zuten. Egia da egoera historikoak gauzak aldatzen dituela; Kubako esperientzia oso hurbila zen oraindik, eta leninismoa fedezko egiazat onartzen zuen askok; are gehiago, Hirugarren Munduko esperientzia gotor eta irabazleen aurrean, optimismo estrategiko mundial batek markatu zuen Vietnam-eko belaunaldia. Genuen optimismoa denborak apaldu digu, eta, perspektiba historikoaz ikusirik, analisiak sobera ideologiko eta mimetikoak zirela esan daiteke, lekuan lekuko egiazko egoera kalteko ikusten bait zen.

Borroka armatua

Masak mobilizatzeko esperantza ahultzen ari zenean, borroka armatuaren arazoa bizi-bizia aurkeztu zitzaion goxismoari. Praktika honetan ziharduten jadanik Alemanian eta Italian, bereziki; arazoa (politiko eta, une berean, etikoa) hauxe zen: kaleak ez badu

iraultza egiten, gelditu egin behar da, ala klandestinitatea eta biolentzia hutsa hautatu? Arazo latza, erantzun asko ukan duena.

Haren ikertzeko, nazio zapalduen (Irlanda, Korsika eta Euskadi) borroka alde batera utziko dut. Zerikusi handia dute, halere, gure herri hautetako esperientziek borroka "sozial" hutsean dihardutenen problemekin, eta guztiz faltsutzak jotzen dut batzuek bien artean zulatu nahi izan duten iraganezinezko arroila; baina esposizioaren hariari jarraituz, borroka sozial "huts"ean ibiliko gara.

Mugimendu armatuen historia eta eboluzioa ezberdina da estatutik estatura. Laburtuz, zera esan genezake:

Alemanian eta inguruan garatua, oso internazionalista izan dugu. Esparru honetan, sar ditzakegu, diferentziak ahaztu gabe, RAF alemana, goxismo japoniarra, CCC Belgikan eta Action Directe Frantzia. USA eta Israel-en aurka gogor kolpatu dute, inperialismoa ahuldu nahirik. Nolabait ere, gerra antiinperialistaren barnean sartzen ziren, Hirugarren Munduaren lehentasun iraultzailearen zerbitzutan. Ikuspegi eta estrategia hauen leku historikoa aipatu dugu dagoeneko. Belgikan, Alemanian eta Frantzia oso isolatuak gelditu dira, herriarekin lotu gabe. Ekialde Ertaineko estatu eta mugimenduekiko lotura estakurutzat harturik, estrategia antiterrorista gogor bat bultzatu dute Europako Estatuak eta USAk, talde armatu hauen eginkizuna terrorismo internazionalak telegidatua zela baieztatuz.

Guztiz bestelakoa da Italiako kasua. Faxismo armatu eta militanteak bizirik dirau Penintsulan, estatuaren aparatuan konplizitate handia izanik. Honek motibatzen zituen militanteak armatzera. Hein batean, faxismoaren eta nazien kontrako erresistentziaren izpirituak eman die jarraipen historikoaren esanahia 1971n hasi ziren Brigatte Rosse-ek. Honez gain, 1968tik landa izandako "maiatz luzatu"an, oso esperientzia gogor eta herrikoiak burutu zituzten langileek, ikasleek eta beste askok, kapitalaren eta estatuaren aurka mugimendu zabal eta aktibista bat suspertuz. Oro har, borroken esparru popularrarekin oso lotua egon da Italiako borroka armatua; momentu bizienetan, 10.000 aktibista ukan duela baieztatzen da. Haien artean, bi lerro nagusi. Batek *Brigada Gorrak* taldeak hain zuzen, Estatuaren kontrako borroka zuzena azpimarratu zuen, talde hierarkizatu eta guztiz sekretu batek eramana; Aldo Moro garbitzeraino heldu ziren; horien artean, Rena-

to Curcio eta Mario Moretti. Bigarren jarrera bat, *Autonomia*-rena dugu: borroka armatuaren eginkizuna gatazka sozialak erradikal-tzea zen, herriaren protagonismoa nolabait indartzeko. Taldeak eta izenak ezagunak dira: Prima Linea, Oreste Scalzone, Franco Piperno, eta boterea kriminalizatu duten intelektualen artean Toni Negri. Esan gabe doa, bi jarrera horien kontrajarrerak Euskadin ETA eta Autonomoen artean izandako eztabaida gogoratzen digula.

Frantzian, "Action Directe" aparte, eta 1970ean "Nouvelle Résistance Populaire" egiteko biharamunik gabeko saioa memoriara-ko soilki aipatuz, ez da borroka armaturik garatu.

Baina artikulua honetan ikertu behar dena mugimendu horien krisia da, hau baita da orain aktuala... Eta Frantziatik hasi beharko.

Errefus etikoa

Frantzian, hain zuzen, mugimendu goxista zabala zegoen, eta ondorio armaturik gabe gelditu da. Jende anitzek eman du honen azalpena; Alain Geismar-ek oso hurbilik ezagutu zuen momentua, eta, beste askok bezala, esplikazio etikoari ematen dio lehentasuna. Dagoeneko 1969an, porrot egin zuen Japonian goxismo armatuak; mendietan militanteen artean izandako masakre sektarioek kalte handia egin zioten borrokaren irudiari. Israel-en kontrako lehen atentatu indiskriminatuek biktima errugabeen arazoa aurkeztu zuten. Frantzian, dioskutenez, nagusia izan zen intelektual iraultzaileen eragina: borroka armatu klandestinoak terrorismoa, indiskriminazioa eta sektarismoa ekarriko zituzkeen; iraultzari mesederik egin gabe, estatuaren errepresio-legitimitatea azkartuko zukeen; hobe zela ez hastea. Halere, Europan, mugimendu armatuen krisia, 1980 inguruan trenkatuko da. Dudarik gabe herriarekin lotu ezina da arazo nagusia: ingurune internazionalaren bilakabidea, gerrarako deiak bide-bazterrean uzten zituena, kontrako faktorea izan da. Baina, nere ustez, estatuen gogorkeria eta militanteen krisi etiko propioa barnatu behar ditugu.

Errepresio basa

Errepresioaren aldetik, *kriminalizazioa* da giltzarria. Hasieran, borroka armatuen edukin politikoa ukatu dute, hura terrorismo

itsuaren esparruan sartzeko. Gero, haien giza eskubideak ez direla gehiago errespetatu behar onarterazi dute. Bukatzeko, borroka hauen aldeko edozein jarrera solidario, praktikoa nahiz intelektual, kriminalizatu dute.

Hiru heinetan sailkatzen da jarrera hau. Lehena, militanteen kontrakoa da: preso politikoen estatutua ukatuz, prozesu bereziak sufrieraziz, tortura justifikatuz eta esterminio-gartzelak eraikiz.

Bigarrena, militanteei laguntza humanitario edo profesionala ematen dietenen kontrakoa: Croissant abogatuaren estradizioarekin hasi zenak jarraitu du, emendatuz jarraitu ere (Action Directe-ren kontrako auzian ikusi den espektakulu lotsagarria bera gertatu da Ipar Euskadin, errefuxiatuak etxean gordetzen zituztenen kontrako errepresio basatia lehertu denean).

Azkena, biolentzia iraultzailea justifikatzen edo kondenatu gabe esplikatzeko duten intelektualak gupida gabe pertsegitzea: eskandalagarria izan zen Toni Negri-ren kasua. (Eta gauzak ez dira horretan gelditu; idazten ari naizenean, Action Directe-ko militanteek 80. eguna daramate gose-greban. Inor gutxi ezan du ezer haien alde; eta esaten dutenek, humanismoaren izenean mintzo, metodoak eta ideologia kondenatzen dituztela azpimarratzen dute, badaezpada ere. Horregatik, Heri Lefebvre-k idatzi duena erreplikatu nahi dut, filosofo ausart honi omenaldi gisa:

“Les protestations contre les traitements infligés aux membres d’Action Directe ne sont pas à la hauteur des circonstances. En tant qu’intellectuels marxistes et révolutionnaires, nous ne pouvons pas nous empêcher d’entrer en sympathie avec l’idéologie et les actes des militants aujourd’hui torturés par l’institution judiciaire et l’Etat français. Nous jugeons moins abject d’avoir attenté à la vie de grands trafiquants comme le général Audran, ou des briseurs de grève comme Georges Besse, que d’infliger à des citoyens français la désormais fameuse “torture blanche” (...) Nous ajoutons, afin de prendre toutes nos responsabilités, que les membres d’Action Directe et leur mouvance font partie, qu’on le veuille ou non, d’un courant d’opinion qui agit au nom d’une société communiste future et que nous appartenons à ce courant, même s’il n’a rien d’homogène. C’est pourquoi nous préférons être considérés comme les complices objectifs des terroristes d’Action Directe plutôt que nous retrouver, par notre silence, du côté des oppresseurs”.

Jarrera hau oso minoritarioa da ezkerreko intelektualen artean. Gero ikusiko dugunez, intelektual “moderno”ek Action Directe kondenatzen dutenean, *démodée* delako egiten dute, modaz kan-

poko, itxuraz itsusi... Bonben esparru ilunetik ordenadoreen pantaila distiratsura eraman nahi dute borroka, doktrinek komunikazioari uzten diotelarik lehentasuna.

Bistan da errepresioak kontsentsu sozial zabala lortu duela, ezkerren parte handienaren oneritziarekin. Baina konprenitu beharra dago militanteen baitan izandako kritika, nekea, gauzak beste modu batez ikusi nahia. Italian gertatu dira fenomeno esanahitsuenak.

Damutuak eta apartatuak

Borroka armatuaz aski izan dutenen artean, batzuek salaketa eta traizioaren bidea hautatu zuten, lagunak salduz, estatuak tratu berezia eman diezaien. Beste asko, berriz, ez dira "damutu", baizik "disoziatu": esan nahi bait da, damutu eta salatzen hasi gabe, talde eta praktika armatuetatik bereizi nahi izan dute, kritika politiko baten ondorioz.

Damutze salagarriaren fenomenoan bi parte daude: mugimenduaren krisia eta estatuaren maniobrak. Bereiztearen funtsean, berriz, krisiaren edukin politikoak hartzen du lehentasuna. Bigarren atal hau barnatuko dugu.

Fenomenoa 1977tik aurrera arintzen da. Errepresioa eta klandestinitatea zirela medio, borrokak itxura berezia hartzen du: lehen, herriaren eta zapaltzaileen arteko liskarraren ispilu izan nahi zuen; gero eta gehiago, talde armatuaren eta aparatu errepresiboaren arteko gatazka hertsia eta pribatu bilakatzen da.

"Prima Linea"n kritika gogorak agertzen dira. Militarismoak hartu du militantismoaren lekua; edozein armada zapaltzailetan baloratzen diren astakeriak (hala nola, diziplina itsua, desertoreak fusilatzeak exigentzia, armen kultura, ...), balio iraultzaile gisa irensterazi nahi dira. Azken finean, arma eskuratzeko logika totalitarioa dakar, bizitzaren gainean ematen duen botere hordigarriari lotua.

1980an agertzen da "Komunismoaren alde" deitu manifestua. Borroka armatua uzteko deia hedatzen dute;

"Borroka armatua utz dezagun baldintza politiko eta juridikoak sortu behar dira; horretarako prest direnek pauso hori eman behar-

ko dute betiko klandestinitatean, heriotzean, gartzelan edo salaketan erori gaberik”.

Lehen kasu sonatuak hasten dira. Salaketen lotsa zabaltzen da, baina Valerio Morucci edo Adriana Faranda bezalako disoziatuen arazoa egiten da ezaguna.

1987an, hain zuzen, Curcio eta Moretti-k testu bat argitara dute. Egindakoaz ez dira damutzen, ez dituzte garai haietako ekin-tzak kondenatzen; baina oraingo Italaian borroka armatu iraultzailea aurrera eramateko girorik edo baldintza sozio-politikorik ez dagoela, diote. Estatuari ez diote barkamenik eskatzen, baina odolaren garai bururatzeko erabaki politiko batek errepresioaren zikloa itxi behar duela azpimarratzen dute.

Denetariko erantzunak jaso ditu jarrera honek. Haiekin “Manifesto” inguruko militante batzuk (hala nola, Rossana ROSAN-DA), eta ezker muturreko azken intelektualak daude; gartzeletan, irreduktibleek (Prospero Gallinari bezalakoek) traizio berria dute salatzen; politika instituzionalean diharduten gehienek, borroka armatua hasieratik eta betiko ukatu eta kritikatu gabeko errendizioa baizik ez dute nahi.

Gisa guztiz, borroka armatuari *barrutik* egindako kritikek praktika honen oraingo ahulezia erakusten digute.

Borroka armatua ingurune militanteari begira

Beste kritika bat, bereziki Alemanian egin, hartu behar dugu orain kontutan. Ez dagokio barne-militanteari, baizik ingurueta mugimenduari. Labur esan, borroka armatuak disidentzia iraultzaile osoari egindako kalteez ari da ikuspegi hau: denen gainera ekarritako errepresioak libertate-esparruak mugatzen ditu, ekintza indiskriminatuek herriaren sinpatia aldentzen dute, eta, militante asko talde armatuaren zerbitzuan ezarriz, beste eginkizunak ahultzen dira.

Dany Cohn-Bendit-ek sona eman dio kritikari; 1981ean H.J. Boock, RAFeko militante ohiak *Spiegelen* egindako deklarazioek eman zioten abiada ikuspegi honi. Gainera dezadan, talde armatu klandestino itxiei egindako kritika hau bereganatu egin duela Europako Autonomo askok.

Polemika hau da, seguraski, ezker iraultzailearen jarraipenerako gehien interesatzen zaiguna. Esandako guztia aipatzeak luze

joko luke. Edukin politiko-teorikoaren barnean, unidimentsionalitate politikoaren arazoa arakatuko dugu.

Kritika honen arabera, talde klandestinoaren estrategiak estatuaren eta beraren arteko indar-erlazioa hartzen du kontutan bereziki; gainerako borroka guztien esanahia estrategia honen argitan ulertzen da, oinarri logistiko gisa edo ekintzen oihartzungileak bailiran. Hasieran, langileriaren edo masen ekintza autonomoak laguntzen saiatu ziren Europako talde armatu gehienak; emeki-emeki, gero eta gehiago desaxolatu ziren libertate-guneetan beren ekintzek izandako ondorioez, eta beren indar propioen arabera eta etsai poliziako-estatalaren puntu ahulenak hautatuz segitu zuten borroka osoa. Jarrera honek badu bere logika, taldearen iraupena eta sinesgarritasun militarari so; baina erakundeak sortu eta hedatu zituen oinarri sozialari dagokionean, isolamendura ziren abiatu.

Azken finean, disidentzia osoari begira, jarrera guztiz unilaterala hartu zuten. Laguntza eta solidaritatea eskatu ondoren, ez ziren axolatzen klandestinitatean bizi ez zirenen gaineko ekintza armatuen ondorioez.

Eta hau onargarria litzateke, minoria klandestinoen efikazia konparatiboa nabaria balitz. Oraingo European, ez dago batere argi mugimendu armatuék besteek baino gehiago lor ote dezaketen.

Berdeak eta erradikalak

Kritika hau egiterakoan, Alemaniako Berdeek edo Italiako Erradikalek herri-libertateak eta askatasun-esparruak (kontragizarte organizatu gisa, hain zuzen) zabalduko dituen jarrera bakezko-sinpatikoa zuten aldarrikatzen. Bi mugimenduok diferentek dira, baina batera ematen ditut, instituzioen barnean hartu nahi izan duten lekuagatik. Hauteskundeak eta baliabide administratiiboak erabiltzen dituzte; gizarteak faxismoa eta autoritarismoa onartzeko duen joera erasotzen dute biek; alemanek, bereziki, urrats handiak egin dituzte kontragizarte organizatua eratzeke.

Baina biok gelditu dira ondorioen heinean, kapitalismoa eta estatua suntsitzeko borroka zuzenetik aparte. Ezkerraren perspektibei begira, Italiako eurokomunismoaren eboluzioaren ondoan daudela uste dut, eta azken partean itzuliko gara honen aipatzera.

Mugimendu sozialak eta beren zilborra

Autonomoen kritikak gizarte-mugimenduetan ezartzen zuen esperantza handiena. Feministak, ekologistak, pazifistak garai batean, ikasleak, antirrazismoa gero; herri-asanbladak, langileen autoeraketa, minoria nazional eta kulturalak beren gain hartzeko nahikundeak,... Esparru nahasia eta, une berean, zabala. Askoren ustez, burokratismoaren kontra eta modu konbibialez eratu nahi ziren mugimendu horien indar elkartuak ekarriko zuen iraultza.

Egun ez gara hain optimista. Mugimenduek irauten dute, baina ez dute gizarte osoa bereganatzeko eta aldatzeko indarrik erakusten; bakoitza bere txokoa eratuz doala dirudi, eta lehen aipatutako berdeen esperientziarekin parekatu beharko genituzke. Hitz batez, errepliege bat.

Eta honek badu bere zergatia. Mugimendu horien indarra eta ahulezia, beren originaltasunean datza; esan nahi bait da, taldearen barneko komunikazioa eta koherentzia indartuz, kanporako komunikazioa ahultzen dela denbora berean. Kategoría sozial baten berezitasunen gainean eraikitzen den mugimendua ezin daiteke (Anteo berpiztua), besteengana jotzeko, indar ematen dion lurretik bereiz. Edukin aurrerakoia duten mugimenduek kontra egiten diote gizartea berdindu nahi duen teknofaxismoari, baina ez dira gauza sistema osoari alternatiba eskaintzeko. Oro har, asko mugatu da iraultzarako berpiztu zuten esperantza, erresistentziaren mailara pasa delarik.

Banan-banan aipatuko ditugu esanahitsuenak, estrategia iraultzailearekin dituzten harremanak agerian ezarriz (ahal den heinean, bederen).

Ekologia politikoa

Gaur, ingurugiroan dabil, batez ere; 1977an ehun mila pertsona bildu ziren, Malville-n, gizartea aldatzeko borondatearekin. Momentu batez, alternatiba osoa eskatzeko gauza zen. Etengabeko hedapen ekonomikoa mantentzeko politika salatzen zuen, politika honek, naturari erasoz, giza harreman zapaltzaileak sortzen dituelako; espeziearen heriotza luzaroko ekarriz, autoritarismoa eta boterea mantentzen ditu orain.

Ekologistek beste bizimodu bat planteatzen zuten (autogestioa, energi iturri egokiak, teknologia garden eta ez-autoritarioa,

federalismoa), aitzineko jarrera libertarioekin lotuz; horren gauzatzeko estrategia bat proposatzen zuten (kontzientziatzea, pazifismoa, bizimodu paraleloak): eta, oro har, emakumeen, herri zapalduen eta langileen borrokekin bat egiteko gaitasuna erakusten zuten.

Tamalez, sistemak inguratu du errebindikazio partzial anitz; kutsaduraren kontrako borroka soilak ihesbide bat eskaintzen dio krisian dagoen sistemari, batez ere oraingo joera kontutan harturik: industria itsusiak Hirugarren Mundura igorri, eta teknologia *soft*-ak metropolietan ezartzekoa, alegia. Intelektual moderno askok, hemen sor daitekeen bizitza sano-demokratikoaren banean, ekologiaren azaleko balioak barnatuko ditu, eta individualismoaren erasoak irentsiko dio azken edukin subertsibo.

Afera ez da erraza.

Feminismoa

Feminismoak ere kritika orokorra planteatu zuen: patriarkalismoaren salaketa, prezeski. Gure gizarte zapaltzailean gainbalioztatzen diren iharduera anitzen iturburua, gizonak emakumeen gain egindako esplotazioan zekusan: boterea, adibidez, beti gizonezkoen eskuetan; militarismoa eta armada, esentziaz hain arrak; ideologia zapaltzaileak, juduen eta helenoen tradizio matxisten ondorioetan, natura mesprezatzen dutenak, razionalitate estu eta errepresiboaren sortzaileak, moral hierarkikoaren gordailuak.

Emaztekien proiektuak gizarte-aldakuntza sakona eskatzen zuen, naturaren erritmoen ondoan, hierarkia eta bortizkeria baztertuz. Oro har, lehen aipatutako helburu ekologiko-libertarioaren inguruan.

Goxistekin izandako polemika aipatu dut: gizonezkoen balioak eta gizonak berak bereiztea erraza ez delarik, nekez zabal zitekeen denetara ikuspegi orokor antipatriarkal hura. Baina puntu batzuk onarterazi zituzten: a) Giza talde zanpatu bakoitzak bere teoria eta jomugak definitu behar ditu, bere esperientzia propioaren arabera; b) Gizarte konplexu batean, inolako taldek ezin izan dezake "misio historiko salbatzailea"ren gordailu nagusia edo bakarra (eta hau lotzen da marxismoaren kritikarekin, proletalgoaren lehentasuna astinduz); c) Inor ez bada aitzindaria izango, denek arteko koordinazio librea behar da. Puntu hauek, lorpenak direla iruditzen zait. Baina zerbait gauzatzeko momentuan, goxismoa eta feminismo militantea, biak, ahuldu egin ziren.

Feminista batzuen tendentzia errepliegerakoa izan zen, emakumeen arteko talde ez-nahasiak sortzeko, eta haietan ahizpatasun afektibo sakon eta komunikagaitza lortzeko. Feminismoak sortutako sentsibilitateak matxismoa du desprestigiatu eta emakumeen egoera soziala hobetu. Baina krisi ekonomikoaren lehen ondorioekin, emakumeak izan dira lehen kaleratuak, segitzen duen errepresio sexistaren ondorioz. Zapalkuntza bereziak erantzuna du eskatzen, eta agian izanen. Baina ezin daiteke gehiago esan, feminismoak, gizartea aldatzeko mugimendu sakon bezala, ezker osoa inarosten duenik, nahiz eta sortutako sentsibilitatea itzulezina izan.

Pazifismoa eta antimilitarismoa

Pazifisten mugimendua 1980tik aurrera azeleratu da; oso zabala da Belgikan, Holandan, Britainia Haundian eta Alemanian, eta orain jende gehien higitzen duen gizarte-mugimendua da. Giritinoak, ekologistak, feministak, erradikalak, komunistak eta (bartzuetan) sozialistak biltzen ditu. Besteak behera amiltzen direnean, gora doa.

Honen funtsa konprenitzeko, bi atal azpimarratu behar dira: lehena, elizen eragina eta nazioarteko politikaren munta, batez ere Soviet Batasunaren jarrera bakezalearen ondorioz; bigarrena, pazifismoaren eta antimilitarismoaren arteko diferentzia. Pazifismoa oso zabala da, interklasista, suntsipen nuklearraren beldurrak eragina, baina armadaren existentzia eta estatuen eraketa dudatan jartzen ez dituena. Antimilitarismoak askoz kontzientzia erradikala goa du, armada zeharo ukatuz, eta, armadarekin batean estatuek oratzen duten nazionalismoaren mistika itsugarria.

Eta pazifismoa aurrera doan bitartean, antimilitarismoak jasozten duena marjinazioa eta errepresioa da. Horregatik, ezin uka daiteke, pazifismoaren edukin positiboa, antiinperialismoaren kontra eta barneko faxistizazioa galgatzeko; baina ezin ezar genezake mugimendu iraultzaileen barnean.

Ikasleak eta antirrazismoa

Bukatzeko, duela gutxi izandako ikasleen mugimendua eta antirrazismoaren indartze mediatikoa aipatuko ditut. Haien edukinaz ariko naiz. 1968an, ikasleek teoria-estrategia orokorra nahi zuten, historia ulertzeko eta gizartea aldatzeko; garaiko ideologiaren arabera, langileen xerka joan ziren, altxatzeko. Jarrera desegokia,

oraingo momentutik ikusita (honela erraza da, han egon behar zen, ordea!), baina iraultza egiteko tradizio europarrarekin oso ongi doana. Orain, berriz, ikasleak eskandalizatu egin dira, sistemak aldarrikatzen duen "berdintasuna" aplikatzen ez delako; errealitateak ikasle, gazte eta kolorezkoak diskriminatzen ditu. Injustizia gorrienak salatu dituzte; baina sistemaren funtsa ez dute dudatan jarri, ez dute ikuspegi historikoaz analizatu: bere promesak ez dituela betetzen leporatu diote etikaren eta moralaren izenean, politika egin nahi izan gabe.

Horiek horrela, gazteengan ikusitako jarrera honek agerian ematen du ideologiaren krisia; eta modernitateari lotzen zaion ikuspegi historikoaren falta erakusten digu, presentean bizitzeko jarrera erdi-ziniko, erdi-errealista, indibiduoaren problemak herrien mugimendu handietatik aparte kontsideratzeko joera.

Hitz batez, ezin dezakegu ezkerraren perspektiba ongi ulertu, modernitatearen fenomeno arakatu gabe. Aipatutako beste osakinek, hirugarren partean egingo dugu.

Perspektibak intelektualeriaren eskutik

Galdera: «Gauzak datozen bezala onartu behar dira; gisa guztiz ezin dezakegu ezer kontra» diozularik, ez al zara pasibitatea gorai-patzen ari?

Erantzuna: Ez, inola ere. Aldakuntzak onartu behar dira, beren bilakabidea kontrolatzeko eta gure alde ezartzeko. Ordenagailuen beldur direnak minusbalidoak dira. Engoitik hemen direla eta haiez baliatzen ongi ikasi behar dela dakitenek, berriz, abantaila handia erdietsiko dute. Jende honi esker, teknologia berriekin bizitzen jakinen dugu. Eta, azken finean, sistema nola zuzendu eta nola irauli ikasiko dutenek bonba-jartzaileek baino eragin askoz handiagoa ukanen dute (George Lukas, 1988).

Elkarrizketa hau *Rolling Stones* aldizkarian agertu da. Ondoan, Timothy Leary mintzo da, eta duela hogei urte Kalifornian profeta iraultzaile zebilena ildo beretik doa. Gure begien aurrean agertzen ari den gizarte berria komunikazioarena izango omen da: ordenagailuek eraturako ziberespazio mundiala izango da giza harremanen esparrua, kreatibitateari irekia, indibiduoaren eta gainerakoen arteko erdimailako afilizazioak eta kideetasunak ezabatuz. Erli-

jiok, nazioek, ideologiek porrot egingo dute, eta libertatearen eremua komunikazioarekin erkidetuko da.

Modernitatearen (edo posmodernitatearen) izenean, teoria-es-
trategia guztiz berria egiteko gutizia dago. Honek, ordea, ez du
oraindik esanahi definitiborik; iraultzaren historian, erreplige-
-momentu guztiek "berritasuna" dute ekarri, gaindituak edo efika-
ziarik gabeko ziduriten printzipioak ordezkatzeko. Eta, usu, egoe-
ra objektiboen aldakuntzak modak barreiatu ditu, aski konstan-
teak diren balioetara itzultzeko.

Halēre, mendebaldeko gizarteetan edo nazioarteko politikan
izandako aldakuntzak kontutan harturik, nekez onar daiteke krisi
honen bukaeran modelo iraultzaile klasikoan araberako irtenbide
bat ageriko denik: modelo sobietarraz egindako kontsiderazioek
fase historiko bat bururatu dela ulerterazten digute. Krisiaren
irtenbidea bilatzeko, osakin desberdinak hartu behar dira
kontutan.

Batzuk zanpatuen egoera ekonomiko-politikoei dagozkie, eta
etengabeki auskultatu behar dira erreboltarako premia eta jazar-
pen espontaneoak. Kontzientziā iraultzailea hartzeko errepresioa
aski ez delako, organizazioaren lana eta teoriaren premia azpima-
rratu behar dira. Azken urteotan izandako borroken zerrenda eta
analisia egiteko ez dugu hemen lekurik, baina ezkertiarrek leku
guzti hauetan egon behar dute, presente eta irekirik, esperientziak
eta saioak bilduz, zerbait lehertzean, harekin obratzeko.

Gu, bereziki, teoriaren ildotik ibiliko gara, intelektuakeriak
azken denbora hauetan azpimarratzen dituen ideia-indarrak bar-
natzeko.

Eta, hari honetan, nabariak dira krisian dagoen intelektualeria
iraultzaileak errealitatea osotasunean ulertzeko dituen ahuleziak.
Azken finean, koadro orokorra eskaini ordez, jarrera partzialak
agertzen ditu. Halere, ideia horiek ezagutu gabe, nekez jo daiteke
aitzina.

Bizimoduaren aldaketan *indibidualismoa* dugu. 1968tik dato-
rren diferentziarako deiarekin doa, eta modernitateak areagotu
egin du. Haren edukina ez da soilki negatiboa. Solidaritatea uka-
tzen duena, elkarren aurkako lehiaketari lotua, ez da indibidualis-
mo-mota bat baizik. Bestea, berriz, etika bati atxekia dago, sakrifi-
zioaren ukapenaren izenean menperakuntzaren salaketa galdatzen
duela. Zentzu honetan dabil Michel Feher-en testu hau:

“Indibidualismo berria datorkigu. Bere jatorrian, belaunaldi baten desliluramendua daukagu, *baby-boom*-etik datorrena, hain zuzen: 1968a ezaguturik, ez du gehiago sinesten etorri handiko katastrofe iraultzaileetan edo irtenbide orokorretan; «yupismo»tik, bere haur-eritasunetik, sendatu da, eta, orain, indibidualismo berriaren jite nagusia XVIII. mendean Ilustrazioak utzitako moralean be-rraurkitzen du” (1988).

Beraz, indibidualismoarekin, ezkerak lotu nahi du Europar oratutako *libertateak* defendatzen dituen moral bat, *etika* bat. Lehen, eurokomunismoaz hitz egitean, norberaren eskubideez eta hiritarren libertatearen defentsaz mintzatu gara. Dударik gabe, osakin hau gure gain hartu behar dugu, iraultzaren edukinak ho-rra exigitzen duelako.

Beraz, jarrera morala eta tradizio europarreko libertatearen de- fentsa aurre-aurrean ditugu. Esan gabe doa, bi osakin horiek, hala nola indibidualismoak, ez badute estatuaren eta esplotazioaren aurkako gorrotoa era praktikoa batez giharterazten, galtzera utziko dutela tradizio iraultzaile osoa. Eta iraultzaren esparrutik aterako direla.

Baina ideia hauen esposizioa maingua litzateke, moralaz edo etikaz zerbait gaineratu gabe; nolabait, buelta datorkigu.

Gure zibilizazioan gehien onartu den jarrera, “kantiano” dei genezake; Kant-en arabera, lege morala unibertsala da, eta manda- mendu kategoriko gisa inposatzen da; egileari ekintza batek ema- ten dion ondorioa ez da balio moralaren erizpidea: alderantziz, balio morala humanitateari dagokio, berdina da edozein gizaku- merentzat, humanitatea helburua, eta ez soilki bitarteko bat dela- ko; ekintza baten edukin moralak balio unibertsala du, eta haren aitzinean makurtu egin du norberaren libertateak.

Iraultzaileen artean, askotan salatu izan da guztientzat berdin balio duen morala. Marxistek, bereziki, lege moral eternoa arbuia- tu dute; dagoeneko Engels-ek idatzi zuenez, “azken finean, edo- zein teoria moral arestiko egoera ekonomikoaren ondorioa da” (*Anti-Dühring*). Trostky-k zioen (1938), urrunago joanez, morala bilakabide sozialaren ondorioa dela, eta ez dela betere aldaezina; gizartean interes kontrajarriak daudenez, moralak, ideologia osoak bezala, klase-edukin argia duela; moral idealistak iraultza eta ho- nen biolentzia kondenatzen dituenean, bere natura kontrairaul- tzailea duela erakusten; azken finean, ezin dakiekeela norma bera aplikatu zapaltzaileari eta zapalduari: gizonak oro libratzeko beha-

rezkoa dena zilegi da, eta benetan justifikatu behar dena helburu estrategikoa da.

Ideologia eta moral ofizialaren eginkizun kontrairaultzailea (eta askotan hipokrita eta krudela, tortura eta estermioa usu justifikatzen dituelako) salatu beharra dago. Baina ideologia iraultzailearen izenean bortizkeriak, masakreak eta errugabeen heriotza merkeak ezagutu dituztenei, oso gogor egiten zaie edukin etikoaren erizpidea estrategia iraultzailearen garaipena dela onartzea. Dagoeneko 1939an, Victor Serge-k oso era fin eta ironikoz aurkezten zuen Trostky-ren liburua:

“Proletalgoak errepresentatzen duen humanitatearen interesak defendatu behar ditu zinezko moralak. Trostky-k, atzo boterean eta gaur oposizioan, sortu duen partiduak errepresentatzen du proletalgo zinezkoa eta, ondorioz, benetako moralak bere alderdiak ordezkatzeko duela pentsatzen du. Beraz, bahituen fusilatzeak ez du esanahi bera Trostky-k, Stalin-ek edo burgesiak manatzen duenean. Klase langilearen garaipena ekar dezakeen heinean izango da moralki on edo txar delako manu hori”

Estrategia iraultzailetik kanpo egongo den printzipio moral autonomoa bilatzen saiatu ziren aspaldian Berdiaeff edo Bernstein bezalako pentsalariak. Errebisionismoa desprestigiatu zuen iraultza sobietarraren garaipenak barreiatu egin zituen saio guzti horiek.

Gaur egun, ezkerrek kritikatu du sozialismo errearen bortizkeria, eta talde armatuen inguruko askok salatu dituzte biolentziak dakartzan zentzu moralaren galera eta utilitarismo taktikoaren jarrera mugatuitsuak.

Egoera historiko honetan, indibiduoaren errespetua eta libertateen defentsa bereganatzeko gauza izango den etika baten gainean eraikiko ez den jarrera iraultzaileak itxura monstruosoak hartuko luke, efikazia politikotik at eta ezkerrean nagusi diren sentimenduekin lotzeke.

Baina moral dominantearen defentsa soilan ariko dena errepresioaren konplize izango da, eta zapalkuntza mantenduko du. Sistema zanpatzailea legitimatzera daraman kritikari traizio deritza.

B.

* Lan honen parte batzuk dagoeneko emanak ditut: Oposizioen kriminalizazioa eta Autonomiak borroka armatuari egindako kritika, Ipes-ek 1982an antolatua.

riko hitzaldi-sorta batean; Utopia klasikoaren porrota eta kontserbadurismo berria, 1987ko UEUren Soziologia Sailaren barnean. Marxismoaren krisia, *Jakin* aldizkarian barnatu nuen zerbait gehiago, 1984ean. Modernitatea, egun premiazko gaia, *Larrun*-en 2. zk.ko (1985) artikulua luze baten edukina zen.

Aipamen hauetaz baliatu nahi dut idaztera edo mintzatzera animatu nautenei nere esker on amultsuenak igortzeko.

LA IZQUIERDA EN EUROPA (1968-1988)

LA GAUCHE EN EUROPE (1968-1988)

El artículo recoge en síntesis las principales claves interpretativas que faciliten una mejor comprensión global de las vicisitudes vividas por la izquierda europea en las dos últimas décadas. Y lo hace en dos extensos capítulos: uno referido al fracaso de los movimientos comunistas, y el segundo a la vida actual de las organizaciones de izquierda y los movimientos sociales.

De entrada, pues, se alude a los vaivenes ideológico-políticos de las formulaciones teóricas y prácticas de las utopías comunistas: las esperanzas expresadas en aquellas, las decepciones generadas por estas, la aparición de nuevas formas de lucha revolucionaria en el Tercer Mundo, la crisis económica, las insuficiencias de las nuevas expresiones de la izquierda, la ofensiva ideológica del neoliberalismo y la crisis del marxismo son los puntos principales abordados en esta primera parte.

El segundo apartado atiende a aspectos más fácticos de la reciente historia socio-política, con un subrayado particular a los partidos socialistas; el eurocomunismo, el abandono del maoísmo y la crisis del gauchismo, el rebrote psicoanalista lacaniano, la crítica al militanismo, la derechización de la sociedad europea, el fenómeno de las luchas armadas, y el problema ético de las mismas y la represión de que han ido acompañadas aquéllas, las nuevas opciones políticas de los verdes, etc. son algunos de los extremos contemplados.

El trabajo concluye con una breve consideración acerca del presente y futuro inmediato de la izquierda europea.

L'article recueille en synthèse les principales clefs d'interprétation qui facilitent une meilleure compréhension globale des vicissitudes vécues par la gauche européenne ces 2 dernières décades. On les retrouve dans 2 vastes chapitres: l'un

se référant à l'échec des mouvements communistes et l'autre à la vie actuelle des organisations de gauche et des mouvements sociaux.

Tout d'abord, on fait allusion aux va et vient idéologico-politiques des formulations théoriques et pratiques des utopies communistes: les espoirs exprimés dans celles-ci, les déceptions engendrées par celles-ci, l'apparition de nouvelles formes de lutte révolutionnaire dans le tiers monde, la crise économique, les insuffisances des nouvelles expressions de la gauche, l'offensive idéologique du néolibéralisme et la crise du marxisme sont les points principaux, abordés dans cette première partie.

La deuxième partie s'occupe des aspects les plus factices de l'histoire récente socio-politique avec une attention spéciale aux partis socialistes; l'eurocommunisme, l'abandon du maoïsme et la crise du gauchisme, la repousse psychoanalyste lacanienne, la critique au militantisme de la société européenne, le phénomène des luttes armées et leur problème étique, ainsi que la répression dont celles-ci ont été le prétexte ou la cause, les nouvelles options politiques des verts, etc... sont quelques-uns des sujets traités.

Le travail s'achève avec une brève considération sur le présent et futur immédiat de la gauche européenne.